

תחרות מסחרית: שירותים פרטיים	השיטה הכלכלית
<p>מגבלת שכר:</p> <ul style="list-style-type: none"> אישור אדם חשוב. חרם צרכנים. <p>משטה אני בך – ביטול התחייבות חוזית:</p> <ul style="list-style-type: none"> [רב מדרכי] אם מדובר במצווה, אין ליטול שכר עבורה כלל. [רב יהונתן מלוניל] טענת אונאה בשירותים (השבת הפרש). [רמבן] טענת אונס ודוחק, פטור מתשלום ההפרש כשקיים מחיר מקובל: <p>חריגים: (1) מומחיות או שירות אישי "חכמתו מכר לו והיא שווה דמים הרבה" (2) יש לו הפסד במקום אחר. (3) תשלום מראש (למעט אם נעשה מיידית/ספונטנית). הפסד במקום אחר:</p> <ul style="list-style-type: none"> [רש"י] פטור מתשלום ההפרש בין שכר ראוי להפקעה. [עצות חושן] [ראש] מותר ליטול כל שכר. [סמע] הפסד סביר בלבד. <p>אונס – מהו:</p> <ul style="list-style-type: none"> חשש מפני נזק "הדבר האבד", מתקיים. [אייזנבך] אונס ממון, מתקיים. 	<p>קפיטליזם</p> <p>(+) שוק חופשי; אי התערבות הבנויה על הצע וביקוש. השוק מאזן את עצמו.</p> <p>(-) בזבוז מתמיד; תחרות דורסנית; מידת סדום – נטילה ללא נתינה; חברה חסרת ערכים.</p> <p>קומוניזם</p> <p>(+) התערבות שלטונית בחיי השוק. החלוקת אמצעי יצור. הלאמת מפעלים.</p> <p>(-) תוצר של מרד וחיסול; דיכוי יצרי האדם; מידת עם הארץ – כח ולא ערכים; שחיתות בתוך.</p> <p>המשפט העברי</p> <p>משולב: הלוואה בריבית; שמיטה ויובל; צדקה ומס; תחרות ("פסקת לחיותי"); מחיר.</p>
<p>אונאה</p> <p>דין אונאה:</p> <ul style="list-style-type: none"> חל תמיד כשישנו מחיר שוק. המתאנה לא ידע על כך. דין דו-צדדי (שלא כמו דיני הגבלת רווחים). אחידות המוצר (מוצר זהה, למעט מוניטין). נתון למגבלות של זמן ומקום. <p>מחיר השוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> [בית יוסף] אם קיימים מחירים שונים, אין שער שוק. [רמא] כל דבר ניתן לשומו, ותמיד מתקיים דין אונאה. הצעות שונות: (1) ממוצע (2) רצועת מחירים (3) מחיר מומלץ לצרכן (4) פרסום פומבי. <p>תרופה:</p> <ul style="list-style-type: none"> פחות משתות – אין סנקציה. שתות – מוחלים ומשיב אונאה. יותר משתות – בטל מקח. <p>אונאה כיצד?</p> <ul style="list-style-type: none"> [רמא] מלבר – מחיר השוק כבר כולל שתות. [בית יוסף] מלגאו – מחיר השוק אינו כולל שתות. <p>מגבלת זמן:</p> <ul style="list-style-type: none"> שיראה לתגר או לקרובו (פחות מיום). חריגים – מטבעות; קנייה מתוך אונס; המקח נשאר אצל המוכר; אם המתאנה הוא המוכר, הזמן מתארך; ראוי לנהוג לפני משורת הדין. <p>תחולת הדין היום:</p> <p>[הוזלר] כל דבר ניתן לשומו.</p> <p>[אוירבך] דין אונאה אינו חל על מוצרים נעדרי מחיר מקובל.</p>	<p>תחרות מסחרית: מצרכים</p> <p>אוצרי פירות:</p> <ul style="list-style-type: none"> הטיית שער השוק באופן מלאכותי. דברים שיש בהם חיי נפש. ארץ ישראל בלבד. אגירה לשימוש עצמי מותר. בשמיטה מותר. בצורת אסור. <p>איסור תיווך:</p> <ul style="list-style-type: none"> דברים שיש בהם חיי נפש. ארץ ישראל בלבד. מקום בו יש שפע, מותר. משולב בטירחא, מותר. <p>איסור ייצוא:</p> <ul style="list-style-type: none"> דברים שיש בהם חיי נפש. כמויות גדולות בלבד. יין, מותר. <p>הגבלת רווחים:</p> <ul style="list-style-type: none"> אין להרוויח יותר משישית (כשאין שער שוק). דברים שיש בהם חיי נפש [רשי, רמבם]. רלוונטי כאשר ישנו פיקוח על השוק [שע]. מותר לתמחר פנימה הוצאות ודמי טרחה (טרחיה ודמי ברזנייתא). תלמיד חכם יכול לגבות יותר. <p>קביעת שער השוק:</p> <ul style="list-style-type: none"> רשבם: באופן חופשי עפ"י הצע וביקוש עד שיתייצב. רמבם: בית-דין. <p>דברים שיש בהם חיי נפש:</p> <ol style="list-style-type: none"> מזון בסיסי בלבד. כל מזון מלבד תבלינים. דברים נוספים מודרניים? ביצים: מותר לעשות רווח כפל; מותר להשתמש בגורם מתווך אחד. <p>תקנות מקומיות:</p> <ul style="list-style-type: none"> תקנת בני אמנות טעונה אישור של "אדם חשוב". חרם צרכנים כנגד מחירי מינימום לא סבירים. <p>הוזלת מחירים:</p> <ul style="list-style-type: none"> חלוקת ממתקים לילדים – חכמים מתירים. סחיטת שער – חכמים מתירים ("זכור לטוב"): (1) הוזלה דורסנית אסורה (2) הוזלה של אדם זר אסורה. <p>השמדת עודפים:</p> <p>מותרת, אך צריכה להיות לאיזשהי תועלת.</p>
<p>חריגים לדין אונאה: סוג החפץ</p> <p>קרקעות:</p> <ul style="list-style-type: none"> [גמרא, רבינו יונה] אין אונאה בקרקעות כלל. [רשבא] אין אונאה בתנאי שהמכירה נעשתה מדעת. [רמבם, שע] אין אונאה, אך קמה עילת תביעה בכל זאת. <p>שטרות:</p> <ul style="list-style-type: none"> אין אונאה בשטרות ("אין חסרון בחפץ הנמכר"). [קצות החושן] יש אונאה בזכויות וחובות אך לא אם נעשתה בשטר. אונאה מתקיימת כאשר נעשתה בע"פ. 	<p>תחרות מסחרית: שירותים ציבוריים</p> <p>שכר מצוה:</p> <ul style="list-style-type: none"> איסור נטילת שכר בעבור שירותים חיוניים. מותר לגבות דמי בטלה ו-טירחא בהודעה מראש, אם לא "מכוער הדבר". <p>השירות החיוני כמקצוע:</p> <ul style="list-style-type: none"> העיסוק המצווה הוא בלעדית, מותר לקבל שכר. עובד ציבור, מותר לו לקבל שכר [רבינו תם]. <p>רופאים:</p> <ol style="list-style-type: none"> היתר מיוחד ליטול שכר [תוספות] מותר ליטול רק בטלה וטירחא [רמבן] <p>גובה השכר:</p> <p>מרבצי תורה – "כדי חייהם" [רש"י] + בטלה.</p>

<p>מקח טעות: אי התאמה בטיב או בתכונות</p> <p>המתאנה בלבד יכול לחזור בו. התנייה:</p> <ul style="list-style-type: none"> עדיף להתנות במפורש ובפירוט כדי שיוכל לחזור בו. (1) "מום צפוי" – יש להתנות עליו מראש ובמפורש. (2) כל מום מבטל מקח. <p>מום:</p> <p>[רמבם] אין צורך בפירוט "כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזיר בו מקח"</p> <p>יעוד המוצר:</p> <ul style="list-style-type: none"> "דמים מודיעים" – האם היה צריך להסיק לפי המחיר לאיזו מטרה ישמש המוצר? חזות הקונה – האם ניתן להסיק מכך את כוונתו? [שע, רשבא] המוכר מתעקש שלא ידע, המקח כשר. <p>פגם חיצוני:</p> <p>אם מקובל בעיני קונים אחרים שהפגם עולה כדי מום – ביטול או תיקון.</p> <p>התנהגות הקונה:</p> <p>זמן:</p> <p>אין מגבלת זמן.</p> <p>בדיקה:</p> <ul style="list-style-type: none"> בדק את הנכס, מנוע מלהעלות טענת מקח-טעות. לא בדק אך יכול היה, יש אומרים שמנוע מלהעלות טענה. <p>ידעת הקונה:</p> <p>לא ניתן לעלות טענת מקח-טעות אם ידע על אי התאמה ("מום גלוי").</p> <p>שימוש הקונה לאחר שנודע על אי ההתאמה:</p> <ul style="list-style-type: none"> עשה שימוש – כאילו "מחלי" למוכר. מודיע ולא עושה שימוש – המקח בטל. מודיע אך עושה שימוש – יש אומרים שחב דמי שימוש ראויים. <p>התנהגות המוכר:</p> <p>התנייה:</p> <p>[רמבם] יכול להתנות מפני מומים במפורש והיטב.</p> <p>דרך הצגת הסחורה:</p> <ul style="list-style-type: none"> איסור הטעיה, העלמת מום (גזל, אונאה). איסור גניבת דעת הבריות (אקטיביות, ידיעת הקונה, מהות ההטעיה). <p>פרסומת:</p> <ul style="list-style-type: none"> רבי יהודה אוסר, חכמים מתירים. חשש מפני גניבת עין [אבא שאול] הפיכת הצורך לערך – פסול. <p><i>חוק הגנת הצרכן</i> <i>חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים</i> <i>חוק ההגבלים העסקיים</i> <i>חוק החוזים</i> <i>חוק החוזים האחדים</i> <i>פקודת המידות והמשקלות</i></p>	<p>עסקה שאינה עסקת מכר - שכירות:</p> <ul style="list-style-type: none"> שכירות כמוה כמכירה ליום, יש אונאה. אין מגבלת זמן. העסקה אינה בטלה, יש להשיב אונאה (גם מעל שתות). <p>שכירות דירות:</p> <p>אין אונאה בקרקעות, אלא אם כן כפל [רמא].</p> <p>שכירות פועלים:</p> <ul style="list-style-type: none"> [הלכה, רמבם] אין אונאה בפועלים, יש בקבלן. [רשבא] אין אונאה בפועלים או קבלן. <p>עסקה מעורבת:</p> <p>יש לחשב כל אלמנט בנפרד לשם אונאה.</p> <p>שכר שמירה:</p> <p>יש אונאה בשומרים.</p> <p>עסקאות שלא נקבע מחירם מראש:</p> <p>מחיר שוק או הגבול התחתון.</p> <p>מחלוקת בתום העבודה:</p> <p>לא ניתן ללכת עפ"י גבול תחתון, אלא לעשות ממוצע.</p> <p>עסקאות שנקבע להן מחיר מוטעה:</p> <ul style="list-style-type: none"> [וורהפטיג] אם הטעות סבירה, זוהי עסקת סיכון ואין אונאה. שטייה גדולה ממחיר השוק (כגון כפל) מתקיימת אונאה. <p>עסקאות חליפין:</p> <p>[רמבם, שע] יש לבדוק האם הצדדים הקפידו על מחיר הנכסים שהוחלפו, אם כן – קיימת אונאה.</p> <p>חריגים לדין אונאה: הצדדים לעסקה</p> <p>שליח רגיל:</p> <ul style="list-style-type: none"> אונאת שתות – בטל מקח (ולא מחילה והשבה). יש אונאה בקרקעות. <p>שליח בעל עניין, עובד הציבור:</p> <p>אין אונאה.</p> <p>זבנים:</p> <ul style="list-style-type: none"> הודיע על שליחותו – בטל מקח. לא הודיע על שליחותו – מתקיים המקח. קיבל הוראות מבעל-הבית – בטל מקח. קיבל יד חופשית מבעל הבית – מתקיים עד לאונאת שתות [שע]. <p>תנאי באונאה</p> <ul style="list-style-type: none"> התנאה "סתם" אינה תופסת. התנאה מפורשת ומוסברת תופסת. <p>ידעת הקונה:</p> <ul style="list-style-type: none"> [רמא] קונה ששיודע שהתאנה ושתק, ומיד אחרי תובע אונאתו, מחזירים לו. אם מדובר באונס יתכן ויחול "משטה אני בך". <p>תנאי מכללא:</p> <ul style="list-style-type: none"> "בית תשמישו" – מכירת חפצים ע"י של אדם פרטי, אין אונאה. מכירת חיסול; חנויות יד-שניה; מכירות סוף עונה; <p>מקח טעות: אי התאמה בשיעור</p> <p>דיוק והקפדה; הרחקה מאיסור; טובת הלוקח/קונה.</p> <p>תנאים:</p> <ul style="list-style-type: none"> "חוזר בכל שהוא" אין מגבלת זמן. <p>תרופות:</p> <ul style="list-style-type: none"> [שע] אין לבטל העסקה, אלא להשלים את הפער. אין אפשרות להשלים – ביטול המקח או ניכוי מן המחיר. <p>מקח טעות: אי זהות בחפץ</p> <p>שניהם יכולים לחזור בהם.</p> <p>מקח טעות: אי התאמה קטנה</p> <p>[וורהפטיג] המגמה היא להשלים למתאנה את חסרונו, ולא לבטל את המקח.</p>
--	---

